

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 28. novembra 1986 - Leto XXXVIII. - Štev. 22. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Nedopustna govorica orožja v tržaškem zalivu

Kakor strela z jasnega

Ne smemo dovoliti, da bi sicer nedopustni incident izkoristili nasprotniki prijateljstva in dobrega sosedstva - Kdo je odgovoren, da italijanski parlament ni že marca letos ratificiral sporazuma o ribolovu med Istro in Gradežem

Drugo polovico novembra 1986 bomo najbrž pomnili še dolgo. Jugoslovanski zunanji minister Raif Dizdarevič se je podal na uradni obisk v Rim, k Andreottiju, Cossighi in Craxiju. Obiskal je tudi Vatikan in papeža. Na koncu je sprejel okrnjeno zastopstvo enotne slovenske delegacije, s katero se je pogovar-

Stojan Spetič

jal o odprtih problemih naše zaščite in perspektivah njihovega reševanja, tudi iz zornega kota bilateralnih odnosov med Jugoslavijo in Italijo.

Rezultati rimskih pogovorov niso bili

rožnati, posebno še, če pomislimo, da je poldrugeto leto pred tem bil v Beogradu ministrski predsednik Craxi in na ves glas obljubljal globalno zaščito v roku devetih mesecev, najkasneje do novembra 1985, ko sta državi obhajali desetletnico osimskega sporazuma. V resnici je Craxiju uspelo samo to, da je našo manjšino spravil v pasivno čakanje na uresničitev obveze, ki je bila izrečena tjavendan. Ko smo nekateri, predvsem komunisti, očitali vladi, da samo zavlačuje in preprečuje napredovanje zakonskega postopka, se je zdelo, da to počenjamo iz nasprotovanja prvi vladi s socialističnim predsednikom.

Tokrat se je Dizdarevič pozanimal, kako je z našo zaščito. Dobil je več različnih odgovorov, kar priča predvsem o zmedu v vladni koaliciji. Predsednik republike Cossiga, ki ima vezane roke in ne odloča o ničemer, je bil najbolj odprt. Zanj je nujna čimprejšnja globalna zaščita Slovencev, ki naj utrdi medsebojno zaupanje.

Craxija zadeva ne briga več. V bistvu misli le na marčno štafeto, ko bo izpregel s predsedstva vlade, zato pušča slovensko vprašanje v dediščino svojemu nasledniku.

Nič drugega ni rekel, kot nekaj skrajno generičnih besed. Pač pa je bil konkreten Andreotti, ki je izražal prej stališča krščanske demokracije kot mnenje celotne vlade ali koalicije. Trmasto je italijanski zunanji minister vztrajal pri stališču, izrečenem svoj čas že v Beogradu, da je zaščita možna samo, če sprejmemo Slovenci diferencirano zaščito glede na pokrajino, kjer živimo. V bistvu je Andreotti ponovno ločil Beneške Slovence od ostale manjšine na Tržaškem in Goriškem. Da bi svoj pristop bolje utemeljil se je skliceval na dejstvo, da tudi Jugoslavija drugače ravna z Italijani,

Viezzi: posredna odgovornost KD

V Vidmu se je sestel deželni komite italijanske komunistične partije. Na njem je deželni tajnik Viezzi ocenil trenutni politični položaj v luči preverjanja odnosov v deželni vladni koaliciji in spremenjenih notranjih odnosov v socialistični stranki. Viezzi meni, da se je preverjanje zaključilo pred začetkom, ker so socialisti sprejeli kapitulacijo pred bojem in se sprijaznili s podrejeno vlogo do krščanske demokracije. V tem pogledu se, po njegovem, socialisti bistveno razlikujejo od svojih strankarskih tovarišev na vsedravnih ravni, ki imajo do demokristjanov bolj razborit odnos.

Viezzi se je zatem dotaknil zadnjih krvavih dogodkov v tržaškem zalivu. Ponovil je odločno obsodbo streljanja in ubijanja na odprti meji, kakor tudi zahtevo, naj jugoslovanske oblasti strogo kaznujejo odgovorne. Obenem pa je Viezzi podčrtal mnenje, da incident ne sme skaliti dobrih odnosov med sosedama, nasprotno, prav v duhu prijateljstva je potrebno rešiti še odprta vprašanja. Žal pa so nekatere sile, od misovcev in Liste za Trst do nekaterih struj v furlanski krščanski demokraciji in posameznih socialistov, ki so se vključili v nacionalistično kampanjo. Tem se je nepremišljeno pridružil še predsednik deželne vlade Biasutti. Viezzi meni, da je prekinitev stikov z jugoslovanskimi organi huda napaka, saj je treba odprte probleme reševati z dialogom in v duhu osimskih sporazumov.

Med drugim je Viezzi poudaril, da ima prav krščanska demokracija posredno odgovornost za nastali položaj, saj so njeni poslanci letos spomladi zamrznili ratifikacijo sporazuma o četverokotniku za ribolov v tržaškem zalivu. Tako so prav demokristjani uresničili nesmiselno logiko maščevalnih ukrepov, brez katerih bi najbrž omejili posledice nedavnih incidentov. Zato komunisti poudarjajo mnenje, da je treba sporazum o ribolovu ratificirati brez nadaljnega zavlačevanja. Vendar tudi to ne zadostuje. Komunisti zahtevajo, naj se pozitivno zaključijo pogovori o splošnem sporazumu o ribolovu v Jadranu, ki naj predvideva višje oblike sodelovanja in premoščanja sedanjih omejitev.

Skratka, samo uresničitev osimskih sporazumov, ne pa njihov bojkot, krepi odnose med Italijo in Jugoslavijo.

glede na to, če živijo na ozemlju SR Slovenije ali Hrvatske.

Jugoslovanskemu zunanjemu ministru gre priznanje, da je tako argumentiranje zavrnil najprej z obvezo, da bo Jugoslavija (vendar!) odpravila nekatere nedopustne primere različnega ravnanja v odnosih do italijanske manjšine v Istri in pozval Italijo, naj kar opozori na vse, kar je treba spremeniti. V isti sapi pa je Dizdarevič poudaril, da slovenska manjšina enotno zahteva, naj jo Italija obravnava kot celoto, zato je razlikovanje nesprejemljivo.

Kolikor je bilo mogoče zvedeti, sta se ministra pogovarjala tudi o finančni stiski stalnega slovenskega gledališča. Značilno je, da se ta argument pogostoma pojavlja v pripravah podobnih srečanj, kar pa ustvarja tudi zaskrbljujočo možnost, da bo reševanje problemov gledališke hiše edini rezultat tega srečanja.

V Rimu so se dogovorili tudi o intenzivnejših stikih na vseh ravneh med Italijo in Jugoslavijo, na gospodarskem in političnem področju. Dogovorjeno je bilo, kako bo Jugoslavija (z italijansko pomočjo) uresničila avtocestne spojnice med Razdrtim in Gorico, oziroma Trstom in Reko, kako bo prišlo do novih oblik sodelovanja med južnimi pokrajinami na obeh bregovih Jadrana in podobno. V glavnem je bilo dogovorjeno tudi, da bo jugoslovanski premier Mikulič spomladi obiskal Italijo, pred tem pa naj bi Jugoslavijo obiskal predsednik republike Cossiga. Januarja je bil predviden tudi kratek Craxijev postanek v Beogradu med napovedanim obiskom v Romuniji. Končno naj bi zaporedje stikov sklenila spet zunanja ministra obeh dežel, ki bi sredi leta preverila dosežene rezultate tolikanj poudarjenih dobrih sosedskih in prijateljskih odnosov.

V ta okvir obnovljenega ritma dialoga in sodelovanja je, kakor strela z jasnega, treščila tragična vest, da je posadka jugoslovanske čolna pomorske milice pri Savudriji med zaustavljanjem neke italijanske ribiške ladje izstrelila več rafalov in ubila 24-letnega poveljnika te ladje Bruna Zerbina.

Zapisali smo «kot strela z jasnega», saj si takega krvavega razpleta v tržaškem zalivu res nihče ni pričakoval, čeprav je problem ribolova ostal bistveno nerešen, tudi po ministrskem srečanju v Rimu.

Z jugoslovanske strani je bilo takoj slišati opravičevanje, češ da je gradeški ribiški čoln lovil v jugoslovanskih ozemljskih vodah in nato skušal zbežati. To je brzokone vse res. Juridično vzeto naj bi imeli miličniki vso pravico streljati, toda vprašati se moramo, ali je to prav. Demokratične sile v Italiji in tudi v sosednji Jugoslaviji so soglasno ugotavljale, da ob prijateljski meji ni dopustno razreševanje sporov o ekonomskem izkoriščanju morskoga bogastva s streljanjem in ubijanjem. Vsi prekrški, ki jih

Maščevanje nad talci

V pogovoru z našim tovarišem je goriški poslanec, predstavnik krščanske demokracije, izustil tudi tole grožnjo: «Logično je, da boste po umoru gradeškega ribiča morali počakati na zaščito Slovencev še najmanj pet let...».

Da besede niso bile izrečene tjavendan, dokazuje dejstvo, da je bila nepričakovano odložena seja ožje senatne komisije za usklajevanje besedil zaščitnega zakona. Odložitev je, zaradi razprave o finančnem zakonu in proračunu, razmeroma dolga, saj je obnovev dela ožje komisije sedaj možna samo po novem letu.

Kaj naj rečemo k takim stališčem? Da je logika maščevanja nad «talci» sposojena pri nacistih. Da je za krščanskega demokrata, ki je poleg vsega še slovenskega rodu, tako zadržanje sramotno. Ali pa je samo čakal na priložnost, da pride na dan s pravo barvo?

Sploh so na Goriškem po incidentu ob istrski obali vzeli na piko Slovence, od razstave o protestantizmu do kulturnih stikov s sosednjo Novo Gorico. Naj predlagamo županu Scaranu in predsedniku pokrajine Cumpeti izgradnjo «goriškega zidu» po berlinskem zgledu?

Če se pa hočejo dodobra maščevati tukajšnjim Slovincem za dogodke, pri katerih sploh nimajo nobene krivde, lahko poiščejo v soseščini Gonars. Svoj čas je bilo tam koncentracijsko taborišče. Tja bi nas lahko spravili, da počakamo na dan, ko nam bodo krščanski demokrati pripravljene priznati enakopravnost in zaščito. Če ne bodo medtem dobili novega povoda za maščevanje nad talci.

Črt

je morda (ali gotovo) zagrešil gradeški ribič niso tolikšni, da bi zanje zaslužil smrtno kazen!

Še več. Neodgovorno izstreljeni rafali so ugasnili mlado človeško življenje, obenem pa vrgli temno senco nad sicer poudarjeno prijateljstvo ob meji, dali so duška vsem nasprotnikom odprte meje in sožitja, da so izkoristili krvavi dogodek v svoje namene. Bili so, skratka, strelji v sožitje! Prav zato je tudi upravičena zahteva KPI, naj se odgovorni za streljanje v vodah tržaškega zaliva vzorno kaznujejo.

To pravico si jemljemo prav zato, ker se dolga desetletja borimo za zares iskreno prijateljstvo in sodelovanje, proti vsem nasprotnikom sožitja, in ne moremo dopustiti, da bi prenapetost pri uporabi sile skalila ustvarjeno vzdušje, potisnila razmere nazaj v zgodovino za nekaj desetletij. Kajti nobenega dvoma ni, da bo smrt gradeškega ribiča za nekaj let ostala argument v ustih desnice in irendente, vseh tistih, ki preko vladnih sil zavirajo uresničevanje naših pravic in boljših pogojev sožitja in sodelovanja.

Seveda pa nam čustvena reakcija ob samem krvavem dogodku ne sme zamegliti sposobnosti hladnega analiziranja razmer, v katerih se je to zgodilo.

Te razmere so znane. Italija in Jugoslavija sta se v osimskem duhu pogodili tudi o skupnem izkoriščanju jadranskega morja. Tudi direktive EGS določajo, da je ribolov treba reorganizirati z ustanavljanjem mešanih družb. Tako je bil dosežen sporazum, ki za širše jadransko področje predvideva ustanovitev mešane italijansko-jugoslovanske ribiške družbe, z novimi ladjami in mešanimi

posadkami.

V tržaškem zalivu, ki je ozek in ga državna morska meja seka tako, da je italijanskim ribičem res težko loviti, ne da bi pogostoma kršili jugoslovanskih ozemljskih voda, pa dogovor odpira «četverokotnik», nekakšno mešano lovišče ob meji, kjer naj bi dnevno lovilo po 40 ribiških čolnov z istrske obale in Gradeža ter Trsta.

Ta dogovor bi lahko že deloval, če bi ne prišlo do nepričakovanega zapleta in neodgovorne reakcije določenih italijanskih političnih sil. Senat je namreč že ratificiral dogovor o ribolovu v tržaškem zalivu, marca letos pa bi se morala o njem izreči poslanska zbornica. Tedaj pa sta demokrščanska poslanca, (če se ne motimo sta to bila Sergio Coloni iz Trsta in poslanec Rebulla iz Gorice), zahtevala, naj italijanski parlament «zamrzne» ratifikacijo sporazuma kot «maščevalni protiukrep», ker Jugoslavija ni uredila obljubljenih osimskih avtocestnih spojníc med Razdrtim, Trstom in Gorico. Tedaj je KPI obsodila tako zadržanje, ki je nedostojno prijateljskih odnosov, v samem bistvu pa je oškodovalo predvsem italijanske ribiče.

Odtlej se poslanska zbornica ni več pečala s sporazumom o ribolovu, razmere v tržaškem zalivu pa so se postopoma zaostrovale. Prišlo je do več sto kršitev ozemljskih voda, do pogostih zaplemb ladij in visokih glob, zadnje tedne celo do streljanja...

Če je torej obsodbe vredna neodgovornost rafalov v ribiški čoln, je prav tako obsodbe vredno zadržanje političnih sil, ki so do skrajnih meja cinizma zamrzovale uresničitev mednarodnega dogo-

→

vora v svrhu izsiljevanja jugoslovanskega sosedu. Politika izsiljevanja je vedno bila škodljiva, tokrat pa je dobila celo tragične posledice.

Kaj sedaj? Reakcija mejnega prebivalstva je najbrž najboljši dokaz, kako globoko čutena je odprta meja in kako nedopustno je vračanje nazaj v zgodovino. Prav zato je dolžnost nas vseh, da storimo vse, kar je mogoče, da se stvari hitreje razvijajo v smeri dogovarjanja in premoščanja obstoječih zaprek. Italijanski parlament naj vendar «odmrzne» sporazume o ribolovu, vlada naj pospeši pogajanja za oblikovanje mešane ribiške družbe v Jadranu.

Medtem pa naj se Italija in Jugoslavija dogovorita o skupnem nadzorstvu mejnih črt v tržaškem zalivu, da se ne bodo ponovili primeri kršenja ozemeljskih voda in torej podobni incidenti.

Upati je tudi, da bo mogoče utišati zagovornike nestrpnosti in maščevanja,

katerim tokrat na srečo ni uspelo izkoristiti emotivnega vala v svoj namen. Tragični primer gradeškega ribiča pa naj bo vsem v opomin, da se bomo zavedali, kako dragocena pridobitev sta odprta meja in sodelovanje med sosednjima narodoma.

Tudi zato z ogorčenjem obsojamo zadržanje nekaterih sil, ki bi rade nadaljevale v spirali maščevanja in izsiljevanja. V mislih imamo predvsem neodgovorno, zares histerično reakcijo goriških levosredinskih uprav na občini in pokrajini, ki sta odpovedali zasedanja mešane komisije o sodelovanju z Novo Gorico in razstavo o protestantizmu na slovenskem. Goriškim občinskim in pokrajinskim upraviteljem naj bo zgled trezni odgovor prizadetih prebivalcev Gradeža, ki so v svoji sredi sprejeli koprškega župana Kosmino, ko je prispel na pogreb ubitega ribiča. Tako so dokazali, da znajo ločevati med izjemo in pra-

vilom, med incidentom in trajnostjo prijateljskih čustev.

Skrajno negativno je tudi zadržanje predsednika deželne vlade Biasuttija in njegove vlade, ki sta prekinila vsako obliko sodelovanja v okviru skupnosti Alpe-Adria ter druge stike s sosednjimi jugoslovanskimi republikami. Biasutti je govoril celo o nekakšnem «pregledu» vseh osimskih obvez, videmskega sporazuma o maloobmejnem prometu in blagovnih sporazumov iz avtonomnih računov. Skratka, deželna vlada Furlanije - Julijske krajine daje vtis tistega, ki je komaj čakal na priložnost, da se reši nadležnih stikov in prijateljstva, ki ga je bila predolgo prisiljena hliniti. Tudi v tem ne gre prezreti odločujoče vloge krščanske demokracije ter podrejenosti njenih zaveznikov.

st.s.

Svetovalska skupina KPI po enem letu od sestave odbora

Dolžna in upravičena kritična ocena dela devinsko-nabrežinskega občinskega odbora

Minilo je leto dni odkar sta v občini Devin-Nabrežina PSI in SSK odločili, da zapustita dotedanjo koalicijo s KPI in vstopita v odbor s KD. V tem času skupina KPI ni hotela nastopiti z ostro opozicijsko bitko, kot je morda kdo pričakoval, ker je želela odgovorno prispevati k izboljšanju predloženih sklepov in na ta način omogočiti boljšo upravljanje občine.

Toda po enem letu se čutijo komunisti dolžne in upravičene, da izrazijo močno kritično politično oceno nad delom, ki ga je odbor opravil. To velja predvsem za štiri pojave, ki jih želimo javno obsoditi:

1. močno centralistične metode odbora in posebej župana;
2. propagandistična obarvanost vsake pobude;
3. pomanjkanje dosledne linije upravne politike v prid fragmentaciji posegov;
- 4) razvrednotenje socialnih služb na občinskem ozemlju.

Glede metode upravljanja je župan ob vsaki priložnosti skušal zmanjšati pomen odbora in občinskega sveta:

- še danes ni ustanovljena niti ena svetovalska komisija;
- niti enkrat niso bili sklicani načelniki svetovalskih skupin ali predstavniki političnih sil;
- okrožni sveti so bili sklicani, ob razpravi o proračunu, na način, ki je v jas-

nem naprotju s pravilnikom;

- sporočila župana ob začetku zasedanj so nepopolna in nezadostna, svetovalci tako izvejo za pobude upravnikov iz dnevnega tiska.

Nekaj primerov odločitev, za katere se niso spoštovale pristojnosti občinskega sveta:

- o pobudi zadruga mladih, ki je to poletje upravljala področje bivše Caravelle v Sesljanskem zalivu občinski svet ni bil nikoli ne obveščen, niti ni odločal;
- občinski svet ni bil nikakor obveščen o zelo hudem položanju papirnice Cartimavo, ki ji grozi skrčenje osebja za še 90 delovnih mest poleg tistih (preko 100), ki jih je izgubila v zadnjih letih; nismo informirani, da bi uprava kakorkoli nastopila pri vodstvu podjetja ali

pri deželni upravi;

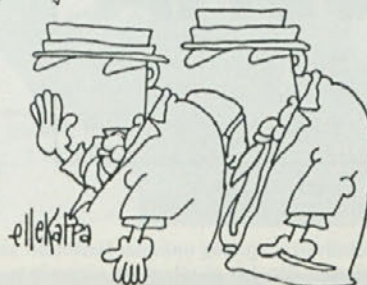
- hipoteza združevanja šol, z odgovarjajočim zapiranjem manjših vaških šol, predvsem slovenskih, je bila predložena šolskih organom, ne pa občinskemu svetu;

- razen nekaj sklepov, s katerimi je župan dobil pooblastilo, da predloži prošnjo za prispevek za raziskovalne dejavnosti in ažurniranje osebja v otroških vrtcih, o namenih pobude in njeni vsebini in bilo govora; opuščen je pa zaenkrat načrt Centra za študij jezikovnih problemov, ki se porajajo v deželi Furlaniji-Julijski krajini zaradi istočasne prisotnosti italijanskega in slovenskega jezika, ki je bil predviden v sodelovanju s tržaško univerzo;

- iz tiska so svetovalci izvedeli, da ima župan z nekaterimi odborniki stike s stanovskimi združenji in skupinami podjetnikov, da bi razpravljali o ustanovitvi obrtniške cone, pri čemer je očitna nevarnost, da bodo tako pripravljene izbire načrtno ozke in torej klientelarne; isto velja za vprašanje razvoja in valorizacije Sesljanskega zaliva, kjer občinski svet ni obveščen o namenih in eventualnih že izpeljanih ukrepih odbora.

Odborniki, in še posebno župan, so vložili mnogo truba v publiciziranje svojih pobud. **Vsak najmanjši dogodek ima v tisku širok odmev, v nasprotju s popolno indiferentnostjo tiska do dela**

EVROPA NE TUDI ZA TO
BO VEČ PRODAJALA SO SI ZDA VZELE
OROŽJA SIRIJI. MONOPOL.

prejšnje uprave. V stvari je tudi vsa upravna dejavnost tega odbora naravnana v «izkazovanje», tako da ustvari vtis «upravnika, ki misli na vse». Takšno iskanje konsenza preko sredstev javnega obveščanja je pa zahtevalo tudi svojo protivrednost, kot je, na primer, vse večje zapostavljanje slovenskega jezika, ki je bil v času uprave komunistov večkrat kamen spotike. Toda *danesh plakati in pisma občine v sami italijanščini, zgleda, niso več vredni razprave.* Niti ni več potrebno, da bi se z dvema odločnima in jasnima besedama odgovorilo na objavo provokatorskega pisma o dvojezičnih dokumentih.

Tudi kulturna politika se zdi bolj namenjena oblikovanju lepega izgleda kot uveljavljanju neke točne izbire. Prej omenjena zadruga mladih, na primer, je bila izrabljena v takšne namene: na eni strani onemogočiti uporabo prostora za festival komunističnega tiska, na drugi pa dati možnost kakemu odborniku, da se izkaže. Isto bi lahko rekli za stezo

Rilke.

To težnjo potrjuje uprava tudi v predračunu z zvišanjem postavke za javne stike in informiranje o delovanju občine. To je nedvomno novost glede na prejšnjo upravo, ki je verjetno grešila, ko je podcenjevala vrednost publiciziranja svojih številnih dosežkov. Danes je nevarnost obratna, da bi uprava v svoji pripovedovalni vnemi pozabila na dejansko delo.

Možno je, da je danes občina hitrejša v izvajanju majhnih del: popravi ceste tu, zamenjava žarnice tam. Saj je sedanji odbor za daljnosežne načrte našel vse pripravljeno in velika dela mora enostavno nadaljevati. Toda tudi v tem je velika razlika: medtem ko je komunistična uprava stalno skrbela, da bi vsako delo bilo, in tudi na zunaj izgledalo, stvar celotnega odbora, se danes izvaja sistem «lotizacije»: SSK skrbi za kulturni dom v Nabrežini, PSI za športni center v Vižovljah in KD za socialni center v B.S. Mauro.

Poleg tega moramo povedati, da je novi odbor prejel večje podpore s strani dežele, kjer posamezni uradi, za razliko od odnosa do prejšnje uprave in sploh do levičarskih uprav, tekmujejo v sporočanju o možnostih finansiranja in celo pritiskajo, da se pravočasno predloži ustrezne prošnje.

Sedanja uprava torej privilegira, kot kaže, tiste posege, ki takoj večjajo popularnost (pa čeprav so nepovezani in zbujaajo, na daljši rok, določeno zaskrbljenost, kot na primer asfaltiranje ceste ali parkirišča, ki služi izključno določenim privatnim osebam) prej kot pobude v prid skupnosti.

Socialne usluge, na primer, se ne zdijo v središču pozornosti te uprave:

- Odbor se je dejansko odrekel takojšnji ustanovitvi socio-sanitarne službe v Nabrežini: z le malo večjo odločnostjo v odnosih do KZE bi lahko uresničili podrobni načrt prejšnje uprave; s tem, da so za njeno ustanovitev sprejeli kot pogoj zgradnjo novega sedeže, so dali KZE izgovor za dolgotrajno odložitve.

- Usoda socialnega centra v B.S. Mauro zgleda zapečaten v prid centra za prizadete osebe: nova struktura, nedvomno važna, bo nastala (če in ko) z največjo površnostjo, ne da bi se predhodno ocenilo potrebe, brez resne poglobitve in primerjave s podobnimi pobudami; in to za ceno ukinitve strukture, ki je, kljub pomanjkljivostim, imela še važno vlogo. Toda nekatere sile je niso nikoli sprejele in tako bo sedaj ukinjena.

- Šolske menze in menza doma za upokojence ne sodelujejo več z zavodom za prehrano, ki je omogočal važno in kvalificirano prehrabeno vzgojo. Brez predsodkov se višajo cene obrokov, toda niti slučajno ni govora o izboljšanju uslug.

Iz povedanega jasno izhaja, da mora KPI spremeniti način svojega nastopanja in okrepiti svojo vlogo opozicije v občinskem svetu z ostrejšim odnosom. Zato je KPI predložila paket vprašanj, za katere zahteva takojšnjo razpravo. V pripravi ima tudi sklop predlogov. Sklepom uprave se ne bomo zoperstavliali samo z negativnim glasovanjem, temveč z alternativnimi predlogi, ki jih bomo sporočili javnosti.

Jasno mora biti, da ni namen KPI, da bo otežkočala reševanje problemov ali metala polena pod noge PSI in SSK. Naš cilj je, da pritiskamo na sedanji odbor, ki ni enoten in, čeprav ima na papirju potrebno večino, ni sposoben izvesti tistih točnih in jasnih izbir, ki jih občina potrebuje. Ta položaj dokazuje, da je bila večina sestavljena brez trdne osnove. Alternativa je možna tudi danes in komunisti se bomo zanjo borili v korist reševanja odprtih vprašanj občine.

Svetovalska skupina KPI
(Izvilleček uredništva)

V nedeljo 30. novembra ob 10.30

V TRSTU - Pomorska Postaja

DEŽELNA MANIFESTACIJA KPI

40 let Republike

*Narodnostno vprašanje, sodelovanje
med narodi in deželna avtonomija*

POSEGLI BODO:

**CUPERLO, DEVETAK, POLI, VIEZZI
MARIO LIZZERO («ANDREA»)**

Giancarlo PAJETTA

Deželni komite KPI - FJK

«Excusatio non petita...»

Pokrajinski izvršni odbor SSk je prejšnji teden objavil polemično tiskovno sporočilo, ki ga je celo opremilo z naslovom «SSk kritično ocenila zadržanje KPI do lokacije sinhrotrona». Poročilo objavljamo v celoti, čeprav nam ga SSk ni poslala.

V zvezi s sejo tržaškega občinskega sveta dne 4. t.m., na kateri je bil potrjen znani sklep prejšnjega občinskega odbora o varianti regulacijskega urbanističnega načrta, ki omogoča lokacijo sinhrotrona pri Bazovici, pokrajinski izvršni odbor Slovenske skupnosti smatra za potrebno pojasniti, da je bil omenjeni sklep dan na dnevi red seje nepričakovano in v zadnjem trenutku, tako da svetovalec SSk prof. Lokar ni mogel več odložiti svojih poklicnih obveznosti na univerzi v Urbinu in se zato iz službenih razlogov ni mogel udeležiti omenjene seje. To pa v ničemer ne spreminja stališča SSk, ki se je edina od političnih strank jasno in nedvoumno izrekla proti lokaciji sinhrotrona pri Bazovici in s tem povezanim nadaljnjim razalastitvam naše zemlje, medtem ko se KPI sklicuje samo na formalne nepravilnosti v zvezi z zadevnim postopkom tržaške občine. Zato izvršni odbor SSk kritično ocenjuje takšno stališče, ki se izogiba bistvu vprašanja, ki ni zgolj v sklicevanju na formalne nepravilnosti sklepa, temveč v političnem nasprotovanju izbrani lokaciji kot takšni. Zato je SSk trdno na stališču, da je treba lokacijo sinhrotrona s področja T8 prenesti v Področje za znanstvene raziskave ne glede na izid raznih prizivov. Zato je tudi podprla pobudo slovenskih in italijanskih organizacij za uspeli protestni pohod po Krasu v nedeljo 12. oktobra in se manifestacije tudi udeležila po svojih najvišjih predstavnikih, vključno z odbornikom Lokarjem in tajnikom Harejem. Na omenjenem pohodu pa nismo videli pokrajinskega tajnika KPI Polija in ne načelnika svetovalske skupine Calabrie, kar je treba kritično oceniti.

Nasprotovanje SSk izbrani lokaciji sinhrotrona iz vsebinskih in formalnih razlogov je odbornik Lokar ustno in pismeno iznesel v samem odboru tržaške občine dne 26. junija letos.

Spričo znanega nesprejemljivega postopanja tržaške občine izvršni odbor SSk izraža začudenje, da niso vodstvo ali vzhodnokraške sekcije KPI, naročile poslancu Cuffaru, naj glede vprašanja lokacije sinhrotrona vložijo nujno vprašanje na vlado ali pristojnega ministra.

Priznavamo, da smo tiskovno sporočilo pokrajinskega tajništva SSk objavili iz gole škodoželjnosti, tako je namreč bralcem na dlani zadrega te stranke, ki se v samoobrambi obnaša nerodno, maha na vse strani v upanju, da ji bodo volilci odpustili spodrsrljaj.

Najprej bi si radi privoščili nekaj pripomb, zaradi gole objektivnosti.

1. «Sklep o sinhrotronu je prišel na dnevni red seje nepričakovano in v zadnjem trenutku». Bralcem moramo naliti čistega vina, da jim bo stvar dovolj jasna. Dnevni red sej tržaškega občinskega sveta določa občinski odbor nato ga župan sporoči načelnikom svetovalskih skupin.

SSk je zastopana tako v občinskem odboru, kakor tudi v komisiji načelnikov skupin. Možno je, da je prof. Lokar bil odsoten na vseh teh sejah, kar niti ne čudi. Vendar pa so tudi vrabci na strehi čivkali, da je bil sklep sprejet «po nujnostnem postopku» sredi poletja in ga bo treba prej ali slej obravnavati na plenarni seji občinskega sveta. Vsekakor je zanimivo, da je bila presenečena samo SSk, ne pa druge svetovalske skupine.

2. O službenih dolžnostih odbornika prof. Lokarja ne bomo razpravljali, saj so vsega spoštovanja vredne. Razumemo tudi, da je težko opravljati izpite v Urbinu in po nekajurni vožnji priti še istega večera na sejo občinskega sveta.

Vendar to ni povsem nemogoče, če gre za važno stvar.

3. «SSk se je edina od političnih

strank jasno in nedvoumno izrekla proti lokaciji sinhrotrona v Bazovici». Če SSk ne pozna uradnih stališč federalnega komiteja KPI v Trstu, naj se še kar hvali s prvorojenstvom.

4. «KPI se sklicuje samo na formalne nepravilnosti». Seveda, ko smo vložili priziv proti odobritvi sklepa, pred pristojnimi nadzornimi organi, smo se sklicevali na juridične argumente. O vsebinski plati zadeve smo razpravljali na seji občinskega sveta, ki je edini pristojen v zadevi. Nesporno pa je, da sta svetovalski skupini KPI in MT edini glasovali proti potrditvi sklepa in nato še vložili juridični priziv. Ostalo so besede.

5. «SSk je trdno na stališču, naj se lokacija sinhrotrona premesti v področje za znanstvene raziskave». S tem se strinjamo. Pravzaprav nam sploh ni jasno, čemu se je zdelo SSk potrebno polemizirati s komunisti, ne pa z demokristjani, ki so vsilili bazovsko lokacijo vsem svojim zaveznikom, kot pričajo celo pomisleki in zadrega socialistov in Liste za Trst. Res je tudi, da je odbornik SSk Lokar v prejšnji, Richettijevi upravi, glasoval proti sklepu o lokaciji sinhrotrona v Bazovici in to utemeljil z daljšim dokumentom.

Najbrž se še spominja, da smo mu komunistični svetovalci posredovali tudi nekaj elementov za tisti ugovor.

Prav tako pa ve, da je odtlej vse tiho. Medtem je v Trstu nastala kriza krajevnih uprav, ki se je vlekla skozi celo poletje. Oblikovani so bili novi odbori, nove koalicije, novi programi. Že tedaj je

→

Stane Starešinič uspešno gostuje v številnih društvih s predstavo «Široka usta». Na sliki vidimo kako zanimanje in veselje je vzbudil v društvu KD Primorsko v Mačkoljah.

«Delo» ugotavljalo, da bi morale stranke, ki prejemajo glasove Slovencev, med pogajanji s KD in LpT postaviti tudi vprašanje drugačnega odnosa do Krasa in še posebej glede sinhrotrona. O tem pa v novih programih Staffierijeve uprave na občini in Locchijeve uprave na pokrajini ni ne duha ne sluha. Je bilo torej nasprotovanje tistega dne le muha enodnevnica?

6. Dokaj neokusna je polemika o udeležbi na kraškem pohodu 12. oktobra. KPI je bila, preko svojih vzhodnokraških sekcij, med organizatorji pobude. Žal moramo priznati, da ni bilo storjenega dovolj, da bi italijansko javnost bolje seznanili s pohodom in njegovimi cilji. Kljub temu smo na pohodu opazili veliko število italijanskih tovarišev. KPI je bila zastopana s svojimi predstavniki od parlamenta do rajonskega sveta, z deželnimi, pokrajinskimi in občinskimi svetovalci, župani in sekcijskimi voditelji.

Pokrajinskemu tajniku SSK dr. Hareju moramo pošteno priznati, da se je res udeležil prvih sto metrov pohoda, nato pa odšel z izgovorom, da ima druge važne opravke.

7. Zadnji pripis je lahko zgovoren primer miselne skrotovičenosti avtorja sporočila. Začne se z «nesprejemljivim nastopanjem tržaške občine», kar bi dajalo misliti, da je tržaška SSK v opoziciji, ne pa KPI. Sledi «začudenje», da ni vodstvo vzhodnokraških sekcij KPI... naročilo posl. Cuffaro nujno vprašanje na vlado ali pristojnega ministra glede vprašanja lokacije.

Naravnost smešno je začudenje SSK, ki ne ve, da je izbira lokacije sinhrotrona v izključni pristojnosti tržaške občine, ne pa parlamenta ali vlade, katero poslanec Cuffaro o tem nima kaj spraševati.

Priča smo torej malenkostni ihti, ki naj bi skrila zadrege stranke, ker se je hote ali nehote zapletla v nezdrava zavestništva (iz politične računice in ideoloških nagnjenj), pa se sedaj v njih počuti nerodno, kot muha v močniku in ne ve, kako iz njega.

V tem pogledu so socialisti vsekakor zvitejši, saj previdno molčijo in računajo na pozabljivost volilcev.

Konec koncev pa še vedno velja latinski rek o opravičilu, za katerega te ni nihče vprašal in je najboljši dokaz občutkov krivde. «Excusatio non petita...».

PS: Nekaj dni po objavi polemičnega zapisa v svojih glasilih «Novi list», «Katoliški glas» in «Skupnost» je SSK tudi sama vložila priziv na nadzorne organe. Zato je tembolj nerazumljiva polemična ihta omenjenega sporočila.

Raznolika prireditel na Lesah

Kulturna jesen prikazala živahno dejavnost društva Rečan

Konec prejšnjega tedna je KD Rečan v telovadnici na Lesah organiziralo dva večera, na katerih je predstavilo nekakšen pregled vseh svojih dejavnosti, ki jih res ni malo.

Tako so številni prisotni lahko gledali video posnetek nastopa beneških skupin v Ljubljani to poletje, s katerim so otvorili večer v petek. Sledila je predstavitvena publikacija Fotoalbum izseljencev iz Benečije, sad dolgega dela fotokrožka, ki deluje v okviru društva. Zbrali so namreč slike, ki pričajo o tem tragičnem pojavu Benečije skozi dolgo dobo enega stoletja. Delo je izšlo pred kratkim pri Založništvu tržaškega tiska, predstavili so ga pa Eddi Bergnach, članica krožka, Riccardo Toffoletti, fotograf in profesor na videmskem umetniškem zavodu, ter raziskovalec Ferruccio Clavara. Pobuda je žela zanimanje tudi pri krajevnih upravnikih, saj sta bila prisotna predsednik Gorske skupnosti Chia-

budini in pokrajinski odbornik za kulturno Giacomo Cum. Večer je veselo zaključila skupina Trepetički.

Nedeljski del manifestacije ni imel prevelike sreče, saj je zunaj lil močan dež, ki je marsikoga odvrnil od udeležbe. Prava škoda, saj so po ponovitvi video posnetka ljubljanskega nastopa zapeli pesmi letošnjega Sejma beneške pesmi, ki so zasedle prva mesta na ponovnem glasovanju po šestih mesecih. Torej nekakšna «Hit parade», kjer je bila lestvica povsem spremenjena: na prvo mesto je prišla Glas tihote, avtor Pietro Zuanella, na drugo Takuo te mladi, na tretje pa Majhana ruožca. Razstavljene so bile, poleg kaset in knjig, tudi lepe majolike, delo beneških umetnikov. Večer se je zaključil ob spremljanju rezijanske folklorne skupine in nepredvideni zabavi, ki so jo gledalcem priredili pogumni plesalci, ko so se hoteli naučiti navidezno enostavnih korakov rezijanskih plesov.

Sekcija KPI v Špetru Slovenov

SSSR danes

V občinski dvorani v Špetru je sekcija KPI organizirala predavanje tovariša Stojana Spetiča o aktualnih problemih sovjetske družbe in novostih, ki jih Gorbačev uvaja v državnem in svetovnem dogajanju. Največ zanimanja je zbudilo pričevanje o novostih na kulturnem področju, kjer se z vse večjo vnemo zavzemajo za obrambo zgodovinskega in etničnega bogastva, kot tudi poglavje o prizadevanjih za mir in atomsko razorožitev, ki odpira človeštvu nova upanja in pričakovanja.

Predavanje je dopolnil tovariš Pavel Petričič s predvajanjem kratkega filma, ki ga je posnel med svojim izletom v Moskvi.

Prejšnji teden je knjižnica «P. Tomažič» na Opčinah organizirala srečanje s predstavniki Skupine 85, ki so prikazali svoje delo v prid medsebojnemu spoznavanju in sožitju obeh tu živčih narodnosti.

Slovenec v dunajskem parlamentu

Uspeh volilne povezave z nemško govorečimi demokrati, pristaši zelenega ekološkega gibanja

V Avstriji so imeli parlamentarne volitve predčasno. Rezultat je sedaj znan: socialisti in demokristjani so nazadovali tako, da se bodo najbrž dogovorili in vladali skupaj. Temu pravijo v nemško govorečih deželah «Grosse Koalition». Na desnici je skoraj podvojil glasove liberalno-nacionalni Haider, ki so ga nekateri prikazovali kot «novega Hitlerja». Dejansko se je avstrijska svobodnjaška stranka spremenila iz evropsko liberalne v skrajno desničarsko, skorajda nacistično skupino. Zanj so glasovali velikonomški nacionalisti, zagrizeni protikomunisti, na Koroškem pa nasprotniki Slovencev. Nekateri sedaj menijo, da je Haider «počistil» smetišča v drugih strankah in bo sedaj manj šovinistov med socialisti in demokristjani. Zdi se prelepo, da bi bilo tudi res.

Dober uspeh so zabeležili avstrijski «zeleni», ki nastopajo kot izrazito ekološka, politično neopredeljena skupina. Dobili bodo 9 mandatov in med njimi bo tudi prvi Slovenec na dunajskem parlamentu po zlomu avstroogrške monarhije: predstavnik koroške enotne liste Karel Smolle.

Za koroške Slovence je to brzkone dober uspeh, čeprav gre takoj poudariti, da Smolletova izvolitev ni rezultat enotnega nastopanja, saj koroški Slovenci tradicionalno glasujejo tudi druge stranke, predvsem socialistično, pa tudi malo KPA. Res je, vsekakor, da je Smolletu uspelo zbrati na zeleni listi večje število glasov slovenskih in nemških volilcev. Pri tem je zanimivo poudariti tudi, da slovenski glasovi niso bistveno vplivali na Smolletovo izvolitev, ki je bila odvisna predvsem od igre ostankov na vsedrjavni ravni in problema, ali bodo zeleni uspeli zbrati vsaj v enem volilnem okrožju zadostno število glasov za polni kvocient.

To se je zgodilo. Nobenega dvoma ni, da bo Smolle sedaj v dunajskem parlamentu zastopal interese svoje in drugih narodnih manjšin in da bo vladnim strankam sedaj težje odločati proti manjšinskemu zastopstvu. Seveda je tudi to mogoče, kot dobro vemo iz avstrijske in tudi italijanske izkušnje.

Pri nas, v Trstu in na Goriškem, so nekateri skušali prikazati Smolletovo izvolitev kot nekakšno potrditev svojih izbir o «samostojnem slovenskem nastopanju», ne zavedajo se pa, da so v protislovju z lastno prakso. Vsakomur je jasno, da so se pristaši koroške enotne liste obnašali bistveno drugače kot voditelji in volilci SSK pri nas. KEL je stopila v volilno koalicijo z «zelenimi», ki so, hočeš nočeš, v večini formacija nemško govorečih demokratov. Tudi na Koroškem je za zelene glasovalo več kot dve tretjini Nemcev in samo ena tretjina Slovencev. Tega zavezništva z demokrati večinskega naroda se Smolletovi volilci niso bali, medtem ko je SSK zadnje čase pozivala svoje volilce na parlamentarnih volitvah, naj oddajo svoj glas zanj, torej v prazno, ali celo, naj podprejo posamezne demokrščanske kandidate. Le poredkoma smo slišali, da bi podprli po-

novno izvolitev slovenskega parlamentarca na listi KP Italije.

Zadovoljstvo v krogih SSK za Smolletovo izvolitev na Dunaj bi lahko torej tolmačili kot začetek samokritičnega preverjanja dosedanje prakse in spoznanja, da je potrebno povezovanje z naprednimi, demokratičnimi silami večinskega naroda, da se manjšini zagotovi ustrezno zastopstvo in politične povezave na vsedrjavni zakonodajni ravni.

Problemi politične aktivnosti

Anketa, ki so jo izvedli letos na festivalu tiska v Pratu, je ena od številnih pobud, ki jih partija uvaja v okviru obravnave vprašanja, kako se spreminja v današnji družbi politična aktivnost. Rezultati so zanimivi in na njihovi osnovi se je v tem mestu začela široka razprava med vsemi silami levece.

Anketiranih je bilo 210 obiskovalcev s strogo anonimnim vprašalnikom. Od teh je 60 članov KPI, 25 članov drugih strank in 125 oseb, ki niso vpisane v nobeno stranko.

Na vprašanje o tem, ali je v zadnjih letih politična aktivnost anketiranca narastla, ostala na isti ravni, ali se zmanjšala, so bili v skupnem številu odgovori tako porazdeljeni: 22 odst. je bolj aktivnih, 32 odst. enako, 38 odstotkov pa je popustilo. Zaskrbljujoča je primerjava teh podatkov s porazdelitvijo v okviru samih članov KPI: 29 odstotkov je sicer res zvečalo aktivnost, toda kar 42% jih je manj aktivnih. Na osnovi tega je bila sestavljena lestvica aktivnosti, v katerih se zadnje čase najmanj angažirajo. Na vrhu lestvice je raznašanje glasila stranke, sledijo pa: raznašanje letakov,

prisotnost na sestankih, prisotnost na javnih shodih, prepričevanje znancev, naj se včlanijo v partijo, stavke, nakup partijskega dnevnika, politična razprava s kolegi in prijatelji, priprava in obisk festivala tiska, ki je torej med najbolj vabljivimi dejavnostmi.

Zanimivi so ti podatki predvsem če jih ločimo po starostnih in izobrazbenih skupinah. Največji upad aktivnosti beleži skupina med 30 in 40 leti, ki je obenem najbolj izobrazena, med člani partije je v tej skupini zmanjšalo aktivnost kar 50,7 odstotkov (povečalo 20,6 in odbržalo 23,8). V tej skupini (generacija mladih iz let 68-77) najbolj sovražijo raznašanje časopisov in letakov. Mlajša skupina pa kaže največjo nestrpnost do sestankov in sploh «govoranc», kot tudi večji del žensk, ki v tem vidijo izgubo časa na račun družine in privatnega življenja, kar so vedno manj pripravljene žrtvovati za politično aktivnost.

Ti podatki so seveda le majhen primer, ne moremo na njih osnovi izvajati obče veljavnih zaključkov, so pa dokaz več, da je oblika dosedanjega političnega aktivizma preživela. Letos je partija izvedla v vsej državi tudi drugo, mnogo obsežnejšo anketo, katere rezultati bi morali biti kmalu znani in bodo omogočili širšo analizo.

Sekcija PCI-KPI za občino Dolina

ORGANIZIRA

v ponedeljek 1. decembra 1986
ob 20. uri
na sedežu v Dolini št. 75/A

POLITIČNO TRIBUNO

na temo:

*Aktualnost programa in delovanja
uprave občine Dolina*

Razgovor bosta vodila župan Edvin Švab in Robert Ota, načelnik skupine KPI v občinskem svetu

VABLJENI VSI
ČLANI IN NEČLANI

DELO Ljubljana

TRST IN ZGODOVINARJI

Izzivi zgodovinske resnice

TRST, novembra – Drzno, pogumno, izzivalno niso ravno besede, ki bi jih pogosto povezovali z zborovanji in posveti znanstvenikov. Pa vendar jih je bilo kar večkrat slišati kot oznako nedavnega italijansko-jugoslovanskega zgodovinskega študijskega simpozija o temi Trst 1941–1947: od italijanskega napada na Jugoslavijo do mirovne pogodbe. Drznost ali pogumnost tega dejanja naj bi bila v tem, da je bilo zborovanje sklicano prav v Trstu.

Temeljni namen znanstvenega zborovanja, na katerem je sodelovalo več kot 20 italijanskih in jugoslovanskih zgodovinarjev, je bil mirno, z znanstvenimi študijami, brez prikrievanja resnice, brez tabujev, a tudi brez špekulacij in maličnega dejstva ter čustvene ali ideološke nestrpnosti spregovoriti o tistih dramatičnih »letih ognja in meča«, kot se je izrazil podpredsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine, sicer pa komunistični odposlanec, Claudio Tonel. In predsednik deželnega Inštituta Gramsci, ki je bil osrednji organizator simpozija, Giuseppe Petronio je v sklepu znanstvenega zborovanja lahko le ugotovil: »Ponosni smo lahko nase in na mesto, da smo dobili to stavo in da smo odkrito in omikano razpravljali o tako težkih vprašanjih, kot je problem Trsta v obdobju 1941–54.«

Dobljena stava pomeni tri dni referatov in razprav in več 100 strani znanstvenega gradiva. Prav ta množica referatov – napisanih na obeh straneh nekoč tako vroče meje in zato tudi pogosto različnih, si po uporabljenem gradivu, stališčih avtorjev in njihovem pristopu k obdelavi in interpretaciji, torej tudi po naravi stvari včasih nasprotujočih sil, prav zato pa tudi dopolnjujočih se – je največja vrednost tega simpozija. Ker skoraj vsi avtorji opozarjajo na pomanjkljivosti uradnih virov in dokumentov – nezanesljivih, mogoče povzrojenih, zgubljenih, uničenih, še zaprtih za zgodovinarje ali pa tudi samo neurejenih in premalo obdelanih – je seveda v referatih bolj malo kakih dokončnih resnic in odgovorov, toda tega si od simpozija tudi nihče ni

obetel ali zahteval. Veliko pomembneje je, da so razgrnjena nekatera vprašanja in tudi konfrontirane določene razlage, predvsem pa da je posredno nastal tudi seznam že razpoložljivih virov, prav tako pa tudi možnosti, kje bi se nekateri avtentični viri lahko našli.

Korenine »tržaškega vprašanja«

Simpozij je bil znanstveno skrbno zasnovan in tudi logično zgrajen. Prav zato se ni mogel omejiti le na obdobje, označeno v naslovu, še manj pa zgolj na dogajanja samo na Tržaškem ali morebiti še v Julijski krajini. Tako so referati hočeš nočeš zajeli obdobje od začetka stoletja do najnovejših časov, dogajanja v Julijski krajini pa povezali s tistim, kar se je sicer dogajalo v Evropi in celo po svetu (svetovna vojna in blokvska razdelitev).

Marsikatero protislovje, ki še danes mori in mrtvi Trst – vključno z nacionalistično nestrpnostjo – ima po mnenju Elia Apiha korenine še v časih Avstro-Ogrske, ko se je cvetoče trgovsko velemesto ločilo od svojega podeželja, ki naj bi mu le polnilo tržnice in dajalo poceni delovno silo. Ta ločitev se je z leti samo stopnjevala, poleg razrednega boja pa je naraščala tudi nacionalna nestrpnost »pravih« meščanov do podeželanov, se pravi do Slovencev in Hrvatov. Priključitev Trsta in obsežnih ozemelj propadlega cesarstva oziroma mlade kraljevine SHS k Italiji je pomenila postopno gospodarsko hiranje obmorskega mesta, hkrati pa je še zaostila njegova notranja protislovja, tako da je bilo zrelo za fašizem in za vse tisto, kar je z njim in za njim prišlo. Tako tudi za nasilno italijanizacijo slovenskega in hrvaškega prebivalstva, ki jo je podrobno opisala Milica Kacin-Wohinz, in tudi kljubovanje in organizirano upiranje tako fašizmu kot asimilaciji. Tako je prišlo v teh krajih že v tridesetih letih do prvih organiziranih akcij proti fašizmu v Evropi. Referat Teodora Sala o fašističnih vojaških načrtih in strateških ciljih in nato o vojaških akcijah v Albaniji in Grčiji in končno tudi o napadu na Jugoslavijo in zasedbi dobrišnega dela njenega ozemlja je nekako zaključeval zgodovinsko ozadje začrtane teme, hkrati pa je bil ta referat že tudi uvod v oris dogajanj, katerim je v bistvu bil posvečen osrednji del simpozija. Saj je prav ta referat, ki je časovno segel do kapitulacije fašistične Italije in še malo naprej, zajel tudi odnose med italijanskimi in nemškimi okupacijskimi silami na jugoslovanskem ozemlju in tudi odnose s kvilinskih formacijami, kot so bili ustaši ali pa četniki, predvsem pa vse močnejše narodnoosvobodilno gibanje, vse večje osvobojeno ozemlje, hujše in hujše italijanske poraze in vse bolj krvav fašistični teror.

Zanimiv in dopolnjujoč se sklop sta bila referata, ki sta se ukvarjala z italijanskimi kolaboracionisti v Julijski krajini (Anna Maria Vinci) in z odnosi med slovenskimi in italijanskimi kolaboracionisti na Primorskem (Boris Mlakar) v obdobju od italijanske kapitulacije, ustanovitve Mussolinijeve Salojske republike in nemške zasedbe neosvobojenih italijanskih ozemelj ali vsaj čudnega sovladja med fašisti in nacisti. Zanimivo je, kako oba referenta opozarjata na izrazit nacionalizem in šovinizem teh kolaboracionistov (Slovencev in Italijanov), s katerimi so vsak s svojih pozicij poskušali prikriti izdajstvo in si pridobiti naklonjenost rojakov, kar je seveda pripeljalo do odkritih nasprotij in celo spopadov, ki sta jih komaj krotila nemška vojaška oblast, predvsem pa skupen strah pred partizani.

Zapleteni odnosi med KPJ in KPI

Osrednja tema simpozija so po naravi stvari in tudi po očitni želji organizatorjev ali referentov bili odnosi med KP Italije in KP Jugo-

slavije oziroma med NOB in italijanskimi osvobodilnimi gibanji v vojnih in tudi prvih povojnih letih. Gibalo teh odnosov pa je bilo narodnostno vprašanje, ki je v zadnjih mesecih vojne in tudi prvih povojnih letih dobilo povsem konkretne razsežnosti razmejitve med Jugoslavijo in Italijo. Številni referenti so svoje prispevke v celoti ali pa vsaj deloma posvetili časovnemu in vsebinskemu razvoju tega vprašanja v stališčih obeh partij. Od prvotnega skupnega internacionalizma (Boris Gombač) in dajanja prednosti razrednemu pred nacionalnim so stališča obeh partij do tega vprašanja zorela v različne smeri. Če se omejimo zgolj na vojna leta, je za italijansko partijo veljalo, da je najpomembnejša zmaga nad nacifašizmom, nacionalna vprašanja, ki jih sama ni imela, čeprav je hkrati nacionalnim manjšinam priznavala pravico do samoodločbe in odcepitve, pa naj bi reševali po zmagi (Marco Galeazzi, Pierluigi Pallante).

To stališče, ki je med vojno pomenilo spodbujanje sodelovanja med italijanskimi in jugoslovanskimi partizani in podporo prodiranju enot NOV, se je bistveno spremenilo tik pred dokončno zmago, ko je bilo treba izpolniti obljube in ko je morala KP Italije že upoštevati razpoloženje in notranjepolitične razmere v Italiji. Nova jugoslovanska oblast in KPJ pa sta uresničevali sklep 2. AVNOJ – pravzaprav potrditev sklepov SNOS in ZAVNOH – da morata narodnoosvobodilni boj in revolucija pomeniti tudi osvoboditev ozemlja, naseljenega s Slovenci in Hrvati, ki je bilo odcepljeno od matice po prvi svetovni vojni (Tone Ferenc, Petar Strčić, Dušan Bilandžić). Bliskovit prodor Jugoslovanske ljudske armade v maju 1954 v Trst in tudi čez Sočo v Slovensko Benečijo, je pomenil konkretno uresničitev teh sklepov, hkrati pa sprožil tisto, čemur pravimo tržaška kriza v širšem pomenu besede.

Vrsta zgodovinarjev (Dušan Biber, Janko Jerri, Renè Lovrenčič, Giampaolo Valdevit) je dogajanja v zadnjem letu svetovne vojne v Evropi in še posebno tiste dramatične tedne, ko so jugoslovanske enote bile med drugim tudi v Trstu še pred četami zahodnih zaveznikov in so se nato po 40 dneh morale v celoti umakniti, ker je le nekaj tednov po kapitulaciji Nemčije grozil nov vojni spopad nepredvidljivih razsežnosti, uokvirila v nove, ne več povsem zavezniške odnose med velikimi silami. Mednarodne razsežnosti so tisti čas dajali tržaški krizi nezadržan prodor sovjetskih čet proti središču Evrope, tako da so bila za SZ nepomembna obrobna bojišča, ki je bilo tržaško, pa tudi težave drugih, v tem primeru Jugoslavije; bojazni Britancev, da bodo izničeni jaltski dogovori, predvsem pa zloglasna odstotkovna delitev vplivnih sfer v povojni Evropi, zato tudi Churchillovo vztrajanje, da je treba bodisi s še eno invazijo na Jadranu ali kasneje z izsilivijo odprtih poti do Avstrije – seveda čez Jugoslavijo – to sovjetsko prodiranje prehiteti ali vsaj ustaviti; in končno stališča Američanov, ki so imeli na drugi strani sveta tudi pacifiško fronto (še brez atomske bombe) in so zato hoteli čimprej zaključiti vojno v Evropi, prav zato pa tudi niso imeli pravega razumevanja za Churchillove bojazni in njegove tvegane predloge.

Nasprotujoče si, a odločilne vplive na reševanje tržaškega vprašanja so velesile, zdaj že v ozračju stopnjujoče se hladne vojne in blokvske razdelitve, imele na pariški mirovni konferenci, pri mirovni pogodbi med Italijo in Jugoslavijo in ustanovitvi Svobodnega tr-

žaškega ozemlja in conah A in B, ob resoluciji Informbiroja, pa vse tja do londonskega sporazuma, ki je določil med Italijo in Jugoslavijo bolj ali manj dokončno razmejitveno črto, ki jo je šele Osinski sporazum pred 11 leti spremenil v dokončno mejo.

Tabuji pred mikrofoni

Tržaško je v slabih petih desetletjih doživelo in preživelo propad Avstro-Ogrske, italijansko okupacijo, kraljevino, fašizem, nacistično nadoblast, prihod jugoslovanske vojske in ljudske oblasti, zavezniško vojaško upravo in STO in spet priključitev k Italiji, se pravi dve vojni in vrsto institucionalnih sprememb in globokih družbenih pretresov, zato je po mnenju Darka Bratine prebivalstvo teh krajev, pomnoženo še z begunci iz Istre, razbito v ozke in zaprte skupine in hkrati obremenjeno s preteklostjo, ki jo po potrebi zamolčuje, maliči ali potvarja, in nekaterimi predsodki, med katere sodi tudi svarjenje pred slovensko narodnostno skupnostjo ali celo »slovanokomunizmom«.

Med taka bremena preteklosti sodijo nedvomno tudi fojbe, ki naj bi bile za nekatere italijanske kroge množične grobnice nedolžnih žrtev partizanskega nasilja. Giuliano Fogar je v obširnem referatu precej spodbil resničnost števila justificiranih, s katerimi nekateri operirajo (10 ali celo 20 tisoč – toliko bi bilo kvečjemu vseh mrtvih in pogrešanih iz vse Julijske krajine in Dalmacije), saj so na primer med letom 1945 in 1948 iz 50 pregledanih goriških in tržaških jam izkopal 865 trupel (približno polovica civilistov, polovica pa nemških in italijanskih vojakov). Po dru-

gih računih, nepopolnih in nezanesljivih, seveda, naj bi bilo vseh pogrešanih iz Trsta 600, iz Gorice pa 650, vendar pa od tega tri petine medvojnih priseljencev ali vojakov.

V svoji analizi fojb Fogar opozarja na dvoje: fojbe so bile reakcija, včasih pretirana in preveč krvava na 20-letno fašistično nasilje, toda prav s pretiravanjem o številu žrtev italijanska nacionalistična desnica poskuša in deloma celo uspeva prikazati fojbe kot del načrtnega iztrebljanja Italijanov v teh krajih. Po mnenju Jožeta Pirjevca pa se dajo fojbe razložiti kot logična posledica kaznovanja kolaboracionistov, prenapetih strasti tistega časa, ki so ljudi silile k prijavljanju sumljivih, osebnih maščevanj, pa tudi prenapetih odločitev preiskovalcev in sodnikov. Vsekakor pa bodo fojbe po mnenju referentov in razpravljalcev ostale žalostna hipoteka nad že tako in tako zapletenimi ali kar slabim sožitjem v teh narodnostno mešanih krajih, dokler bodo obravnavane ali zlorabljene ideološko in nacionalistično, zunaj razmer in časa, v katerih se je vse zgodilo, predvsem pa, dokler ne bodo odprti vsi viri, ki bi mogoče lahko povedali kaj več o številu žrtev in o njihovi krivdi ali nedolžnosti.

S podobno znanstveno treznostjo in s strpnostjo so na simpoziju obravnavali še eno zgodovinsko hipoteko: problem Italijanov v Istri. Eros Sequi je nazorno orisal razloge in vzgibe in tudi delna razočaranja tistih Italijanov, ki so se odločili, da ostanejo v Jugoslaviji. Liliana Ferrari pa je v svojem referatu poskušala razčleniti vzroke in povode, a tudi primere krivic, samovolje, nasilja in celo maščevanja na krajevni ravni, ki so pripravili 200 do 250 tisoč istrskih Italijanov, da so se od leta 1945 do 1954 izselili v Italijo.

V svojih sklepnih besedah je Giuseppe Petronio poudaril, da je bil namen tega italijansko-jugoslovanskega simpozija zgodovinarjev preverjanje, do kod so pravzaprav prišli zgodovinarji v raziskovanju tistega burnega obdobja, nikakor pa ne, da bi komu sodil ali koga opustil. Takoj je še opozoril: »Do ljudi smo lahko strpni, lahko razumemo njihove zmote, jim odpustimo, tako lahko odpustimo mladim fašistom, ki jih je zapeljala 20-letna propaganda, ne moremo pa opravičiti fašizma. Fašizma in antifašizma ne smemo postaviti na isto raven, saj bi izdali sami sebe«. In nato je še dodal: »Zgodovina nas uči, da sta v preteklosti fašistično nasilje in politika sovraštva izzvala le drugo nasilje in prelivanje krvi.

Simpozij je dosegel svoj namen, če nas je prepričal, da sta plodovito sodelovanje in sožitje boljše od sovraštva.« S tem pa je spet dopolnil uvodno misel Claudia Tonela, da bi ob tej meji, ki velja za najbolj odprto v Evropi, prav zgodovinarji lahko veliko prispevali s kritičnim, a strpnim vrednotenjem zgodovine, da bi vse več ljudi zaživelo v kulturi sožitja in miru. Koliko je to zgodovinarjem uspelo tokrat, je sicer precejšnje vprašanje, saj je simpozij živel in delal nekako mimo uradnega Trsta in tudi brez posebnega zanimanja tržaških Italijanov, skromne in sumarične prikaze v italijanskem krajevnem tisku pa je prevečevalo sumničnje v dobre namene ali pa vsaj objektivnost simpozija. Vsekakor pa bodo zgodovinarji verjetno imeli še marsikatero priložnost, da upravičijo svoje poslanstvo. Obveljale je namreč, da bi tudi v prihodnje sklicevali takšne simpozije, mogoče celo izmenično v Jugoslaviji in Italiji.

MIRO POČ

Komunist

14. plenum kulturnih delavcev OF

Za kakšno aktivno slovenstvo

Ob začetku 14. plenuma kulturnih delavcev osvobodilne fronte slovenskega naroda (OF) ki je bil prejšnji teden na Bledu in ki si je izbral temo: Razvoj in preobrazba slovenskega narodnega značaja v luči četrte točke programa OF smo razmišljali o dveh vidikih tega vprašanja: koliko je v trenutnih težkih in kriznih družbenih razmerah spodbudno in aktualno razmišljati o nečem takem, kot je narodov značaj, saj se nam je zdel tako spremenljiva in težko opredeljiva kategorija, ki implicira toliko subjektivnih premalo preverljivih sodb ter stališč, in drugič, kakšno perspektivo ima človeštvo nasploh, kaj šele majhen narod, v času, ko smo lahko

vsak trenutek v tretji in dokončni svetovni vojni. Že ob začetku plenuma je postalo kaj hitro jasno, da bodo udeleženci, številni strokovnjaki iz različnih smeri, kulturni in politični delavci premišljali o četrth točki programa OF predvsem zaradi njene »danasnje rabe«, čeprav so se glavna nesoglasja sukala ravno okrog razumevanja in resničnega učinka te točke med NOB in pri petinštridesetletnem oblikovanju narodnega značaja. Prav tako je razprava opozorila na možnosti in perspektive razvoja naroda v družbenih in političnih razmerah večnacionalnih in večkulturnih družb tako v Jugoslaviji kot v deželah, kjer žive deli njenih narodov in narodnosti,

se posebej deli slovenskega naroda.

Pokazalo se je, da mora razprava podrobneje razčleniti in pojasniti sintagma t.i. skupnega slovenskega prostora, zaradi razvoja lastnega naroda, da bi imel kar najboljše, kar najbolj tvoren odnos do drugih predvsem sosednjih narodov. Da bi lažje razumeli pričujoče razvrstitve v omenjeni temi, kaže poudariti, da so jo na plenumu obravnavali v glavnem predstavniki starejše generacije (najmlajši udeleženec je imel 35 let, čeprav pomladitev plenuma že dolgo napovedujejo, da so v razpravi sodelovali različno misleče marksisti in katoliki (po stari »režimski« polarizaciji bolj levo ali bolj desno usmerjeni, nekateri bolj tradicionalni drugi bolj avantgardni v načinu obravnavanja aktualnih tem.)

Problematična točka

Razpravljalci so utemeljevali svoja mnenja različno, nekateri znanstveno, utemeljeno na raziskavah, čeprav je bilo slišati tudi veliko subjektivnih, pavšalnih sodb o nacionalnih stereotipih, nastalih na podlagi tujih raziskav javnega mnenja oziroma bistveno drugačnih metodologij. Ob tako širokem krogu »drugače mislečih«, ki so tudi tendenciozno in brezobzirno obračunavali s določenimi stališči, je bilo tveganje, da bo mo občutljivo in večplastno problemati-

ko predstavili enostransko in površno, seveda toliko večje. Pri tem nas lahko pomiri misel, da bo plenum o svojem delu še poročal, da bo s posebno izjavo in statutom opredelil svoj položaj, vlogo, svojo filozofsko in politično »doktrino«.

Oglejmo si torej četrto točko programa OF, ki je bil sprejet novembra 1941 in dopolnjen z 8. in 9. točko januarja 1942. V četrti točki beremo: »Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.«

V razpravi so nekateri udeleženci menili, da vsebina te točke nikdar ni bila do konca razložena. Najbolje pa nam celotno razpravo predstavijo nekatere misli udeležencev:

Gotovo je Kidriču zvenela vsebina te točke drugače kot Kocbeku ali Vidmarju, predpostavljala pa je obstoj živega organizma naroda in posameznike, ki njegov obstoj štejejo za vrednoto, za katero se je vredno bojevati (V. Kavčič);

Ta točka je bila od vseh najbolj problematična, saj je preoblikovati značaj nekega naroda zapletena in težavna naloga; že značaj posameznega človeka je težko preobraziti. NOB je bil velik prispevek k temu procesu in nalogi, postali smo zgodovinski narod. Točko si je zamislil Kocbek; iz formulacije se vidi, da nismo bili pripravljeni sprejeti njegove koncepcije preobrazbe narodovega značaja. In prav smo storili, da smo bili previdni in smo se zavedali, da je vsak boj prispevek k podivjanosti slovenskega srca in vpliva na moralni lik slehernega naroda. (J. Vidmar);

Teza, postavljena celo kot ugotovitev in ne le kot namen - »**preoblikuje** OF slovenski narodni značaj«, zavzema določeno stališče o **dotedanjem** narodnem značaju, tudi cilj izražen v drugem stavku, »ustvarjajo **nov lik aktivnega slovenstva**« je omogočal v praksi in poskusih analize različne interpretacije (B. Grafenauer).

Kidričevo prehitjevanje Kocbeka je dvojno. V svoji avantgardni misli je pohitel z vnaprejšnjim razglasom vsebine četrte točke kot osnovne izmed temeljnih točk OF. Obenem je za subjekt postavil samo osvobodilno fronto, zavedajoč se, da ima vodilno vlogo v njej Partija. Nov tip slovenskega borca in politika izraža v najčistejši obliki lik partijca oziroma komunista. Resnični subjekt novega aktivnega slovenstva je Komunistična partija Slovenije, kar je bilo čez dobro leto izrecno sankcionirano z Dolomitsko izjavo« (T. Hribar).

Program OF je bil raznorodn, v marsikaterem oziru ni bil resničen, in tudi uresničljiv. Skrajni idealizem, romantizem, voluntarizem in nezmnoznost združitev OF in slovenskih množic ni moglo preoblikovati slovenskega narodnega značaja, lahko so le začasno vplivali nanj (A. Bebler).

Vsa ta, v osnovi različna stališča, odpirajo vrsto vprašanj o tem, kako in koliko se je spremenil slovenski narodni

značaj, ter o tem, kdaj sploh se je začel spreminjati in kdo in kaj je imel pri tem odločilno vlogo. Tako bo treba odgovoriti tudi na stališče, da je »komunistična partija vzela v svoje roke celotno oblast dobesedno po boljševiskem zgledu, se pravi, po zgledu, ki je v zadnjih 78 letih zelo jasno in nedvoumno pokazal svoje negativne rezultate... Kako naj se v takih razmerah sploh skušajo uresničiti temeljne točke OF?«

(J. Zlobec).

Kaj govore izkušnje

Nič lažje ni ugotavljanje, kaksno podobno in smisel ima aktivno slovenstvo danes, ali se je v praksi kaj spremenilo.

Verjetno se je, čeprav nekateri mislijo, da se ni nič; določena narodna samozavest je vendarle porasla in bi še bolj, če bi bile socialne, gospodarske in duhovne spremembe bolj otipljive (F. Stiglic).

Slovenci so danes preveč usmerjeni v potrošništvo, namesto da bi bili tudi moralno dobro vzgojeni in razviti. Uspehov se ne da doseči s pridigami in moralnimi kodeksi, ampak z razvijanjem kulturnosti in plemenitosti v vsakem posamezniku. Do neke mere je to odvisno od kulturnih delavcev (J. Vidmar).

Enotna slovenska zavest je bila vedno okrnjena; en del je podcenjeval Italijane in precenjeval Nemce. O občutku manjvrednosti govori tudi jugoslovanarstvo; v Stari Avstriji so bili slovenski železničarji najbolj disciplinirani, danes pa se kvarijo ravno zaradi soseščine z južnimi brati; naš značaj se je razlikoval od značaja južnih bratov, danes pa se razlike izgubljajo (A. Trstenjak).

Ali Slovenci res ne marajo Rusov? K nacionalnemu značaju sodijo tudi stereotipi do drugih narodov, ki se nekritično prenašajo iz roda v rod. (Tako, na primer, Američani ne marajo črncev, Nemci Židov.) Sovražni propagandi je sledila kontrapropaganda, pri kateri je spet prihajalo do pretiravanj (M. Rode).

Na začetku slovenskega naroda je konverzija (spreobrnitev, zamenjava bogov, svetnikov, morale, kulture) - sredi 8. stoletja konverzija »Karantanorum«, sledi ji druga, z reformacijo v 16. stoletju. Pri obeh smo se soočali z Nemci in Evropo, med NOB pa s Slovani in Vzhodom, ker je bil nemško-srednjeevropski model skrajno kompromitiran zaradi nacionalsocializma in oportunistične politike katoliške cerkve. Naša najnovejša (zadnja?) konverzija nam je vsekakor prinesla marsikaj pozitivnega, hkrati pa nas je poučila tudi o svoji nezadostnosti. Naslednji slovenski korak, ki ga nismo naredili še nikdar prej, je korak k popolni suverenosti; naj se ta korak imenuje v politično ustavnem jeziku federacija, konfederacija, pakt, gospodarska skupnost ali kakorkoli že, to ni tako pomembno. (D. Rupel)

O usodi zamejskih Slovencev

Narod je skupnost značajev, če je sploh narod (M. Pungartnik). Njegov in-

tegrativni dejavnik predstavljajo predvsem jezik in kultura, veliko manj pa politična, ekonomska in religiozna skupnost (P. Klinar). Vsak trenutek in na katerikoli ravni je jezik lahko ogrožen, kar lahko prispeva h krnjenju njegovega demokratičnega razvoja od Trubarja sem (B. Pogorelec). Napredek je odvisen od splošnega družbenega ozračja, če spodbuja k inovativnosti in tveganju, če spoštuje resnico. Ustvarjati moramo možnosti za spoštovanje poguma, kot med vojno, ko so Slovenci to imeli (J. Stanovnik).

Posebej pozorno so udeleženci plenuma prisluhnili besedam zamejskih Slovencev iz Italije in Avstrije. Gre za to, da je aktivno slovenstvo potreben in živ organizem, ki ga je treba usmerjati tja, kjer se kažejo pomanjkljivosti (F. Stiglic), v tem smislu je tema plenuma nadaljevanje lanskega plenuma, ki je obravnaval skupni slovenski kulturni prostor.

Koroški Slovenci so vsakodnevno v stiku z nemško govorečo večino, hkrati pa se kulturno oblikujejo ob matičnem narodu.

Gre za vprašanje, katera stran bolj vpliva na slovenski narodni značaj. Po plebiscitu nastaja nov rod Slovencev, ki pa ni imel prave priložnosti in časa, da bi vsestransko zaživel. O tem tudi ni pravih raziskav. Kljub svoji konservativnosti pa Slovenci od začetka nasprotujejo fašistični, nacistični in klerikalni propagandi. Če jim matica ne bo pomagala, predvsem pri spremljanju razvoja jezika, ki jim je velikokrat nerazumljiv, tudi zaradi nepoznavanja družbenopolitičnega sistema in aktualnih družbenih dogajanj, potem bomo težko govorili o aktivnem slovenstvu koroških in drugih Slovencev (A. Malle).

V Italiji so Slovenci premalo storili za uveljavitev svojih političnih pravic, za razvoj na znanstvenem in kulturnem področju, predvsem v Furlaniji in Juljski krajini. S koncepcijo skupnega slovenskega kulturnega prostora se bistveno drugače odpiramo proti svetu, kar bi morali tudi v Italiji še bolj podpreti. (D. Bratina).

Do posebne polarizacije mnenj, ki bi ji lahko rekli kar generacijska, je prišlo pri problemu oboroževalne tekme in vidikih naših obrambnih naporov.

SLORI

Predsednik upravnega odbora Slovenskega raziskovalnega inštituta sklicuje na podlagi 6. člena pravil 12. redni občni zbor, ki bo dne 11. decembra 1986 od 18.30 v prvem in ob 19. uri v drugem sklicu, v Gregorčičevi dvorani v Trstu, ul. sv. Frančiška 20, z naslednjim dnevnim redom:

1. Poročilo upravnega odbora
2. Obračun in proračun
3. Poročilo nadzornega odbora
4. Razno.

Dokument vodstva KPI o zaposlitvi

Pravica do dela: družbeni in demokratični izziv

«Brezposelnost je največje in najbolj dramatično protislovje modernega kapitalizma». Tako se začne dokument, ki ponovno postavlja v ospredje stališča KPI do vprašanja zaposlitve. Pravica do dela je osnova funkcioniranja družbe in demokracije. Razvoj znanosti in tehnologije zato ne sme porajati le akumulacije v podjetjih, sprožiti mora spremembo celotnega proizvodnega sistema, ki naj se usposobi za formiranje ne le novih materialnih dobrin, temveč predvsem intelektualnih in človeških. Odločilna postane torej vloga dela kot sred-

stvo za uveljavitev osebe, za zadoščanje starim in novim potrebam, tako individualnim kot kolektivnim, kot posrednik med potrebami proizvodnje in okolja. Obrniti je treba logiko razvoja, ki postavlja delo le kot obrobni problem, medtem ko mora biti osnova nove gospodarske in družbene politike.

Razsežnosti brezposelnosti so povsem nove: 60% brezposelnih ima manj kot 25 let, večina je žensk, jug države beleži dvakrat večjo brezposelnost od severnega dela (45% zaposlenih proti 55). Ti podatki seveda ne upoštevajo črnega de-

la, ki je na jugu se posebej razširjeno. Toda to je izraz nove oblike revščine, ki deli prebivalstvo na dva dela: zaščitene in prepuščene samim sebi. Nadve važna je tudi visoka izobrazba brezposelnih, kar jih postavlja kot osebe v toliko slabši položaj, in lahko postane velika nevarnost za demokratično življenje.

Polna zaposlitev je zato najvažnejši cilj boja levice, pri čemer upoštevamo nove vsebine razvoja: okolje, usluge na teritoriju, organizacija mestnega življenja so le nekateri primeri. Dosedanja vlaganja izključno v sektorje, ki so konkurenčni na tržišču, so zožila proizvodno in zaposlitveno osnovo in povzročila vse večjo odvisnost od uvoza. Nov tip razvoja pomeni stimulirati sektorje, ki lahko dvignejo konkurenčnost celotnega proizvodnega sistema, in tiste, ki nudijo odgovor na zahteve družbenega razvoja.

Na evropski ravni se morajo vlade dogovoriti o skupni gospodarski in zaposlitveni politiki, začeni z osnovnimi pogoji: razvoj skupne mreže uslug od energije do prevozov, telekomunikacij in znanstvenega raziskovanja; programiranje povpraševanja z odpiranjem natečajev javnih ustanov tekmovanju podjetij na ravni skupnosti in podpiranjem ustanavljanja multinacionalnih družb v okviru Evrope; ustvarjanje evropskega družbenega prostora s koordiniranimi programi zaposlovanja; nastavitve sistema kolektivnega pogajanja, začeni z «okvirnimi konvencijami» za nekatere velike proizvodne sektorje glede skrajšanja delovnega časa, družbenih posledic tehnološkega razvoja, pravice delavcev do informiranosti; ustvarjanje posebnega fonda za finansiranje programov proizvodnih investicij in poklicnega usposabljanja.

Za premagovanje pojave brezposelnosti med mladimi, ženskami in na jugu Italije je nujna sprememba finančne politike z večjimi, toda predvsem drugačnimi investicijami: v panoge, kjer je odvisnost od tujine največja. Premostitev hudih zamud v sklopu uslug, od katerih je odvisna kvaliteta življenja in produktivnost gospodarstva (prevozi, telekomunikacije, zaščita okolja, znanstveno raziskovanje, šola, zdravstvo); zadoščanje novim kolektivnim potrebam (sanacija mest, energetska varčevanje, valorizacija kmetijstva in kulturno-turističnega bogastva). Vsaka milijarda ki se vloži v takšno infrastrukturo sproži investicije za okoli 700 milijonov v drugih sektorjih javnem in privatnem gradbeništvu, elektroniki, prevoznih strukturah, informatiki.

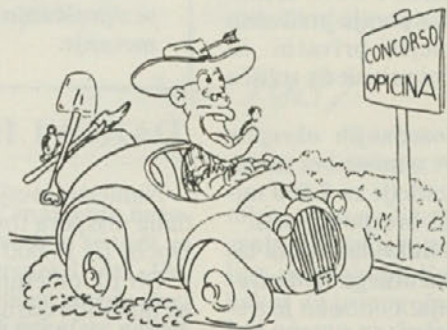

CASSA RURALE IED ARTIGIANA-OPICINA-TRIESTE
HRANILNICA IN POSOJILNICA-OPĆINE-TRST

Kupuj na Općinah

Za nagrado trije fantastični FORDI

OPĆINE - Od 1.11. do 31.12. 1986 dobiš za vsakih 10.000 Lir nakupa srečko velikega nagradnega žrebanja Božič '86.

Kupuj v včlanjenih trgovinah in namahnili se ti bo sreča!!!

1. nagrada FORD SIERRA 1800 cc.
2. nagrada FORD ESCORT 1300 cc.
3. nagrada FORD FIESTA 1100 cc.

Žrebanje bo dne 5.1.1987. Izid bo objavljen v dnevnem tisku 8. januarja 1987.

Veliko nagradno žrebanje Božič '86

AUT. MIN. CONC.

Za dosego tega je pa nujno, da se vse javne prispevke za teritorij (danes porazdeljene med 11-imi ministrstvi) združi v skupni sklad, da se lahko racionalno načrtuje razvoj. Potrebno je seveda ta prispevek tudi zvišati (0,7% državnega proračuna) in obenem preurediti zadevno zakonodajo.

Okrog teh pobud se lahko razvije široka mreža združenih podjetij, katerim bi lahko povečali važnost, politično in simbolično, s tem, da bi jim dodelili dobrine, ki so bile ali bodo zaplenjene mafiji in kamori.

Uresničitev takšnega načrta za zaposlovanje pa predpostavlja istočasno spremenjeno prisotnost države na vseh področjih: dobro investiranje v šolstvo pomeni reformiranje šolskega sistema, in to je le en primer. Komunisti predlagamo spremembo pogodb med javno upravo in podjetji, ki naj zagotovi čim hitrejšo izvajanje naročil, tudi z uvedbo turnusov, da se zagotovi nepretrgano delo skozi ves teden. **Uporaba delnega zaposlovanja, odprava nadurnega dela in skrajšanje delovnega časa lahko v kratkem času pomenijo več stotisoč novih delovnih mest.**

Tudi davčni sistem in ureditev socialnih dajatev se morajo prilagoditi cilju zvišanja zaposlitve. V tem smislu ne podpiramo načela znižanja davčnega pritiska na splošno. Po našem predlogu se mora ta pritisk le pravičnejše porazdeliti, predvsem pa pravilno usmeriti državne investicije, ki se iz njega finansirajo. Naše predloge za reformo davčnega sistema že dolgo postavljamo na vseh ravneh: obdavčljiva osnova naj ne bi bila višina plače (pravi «davek na zaposlitev»), temveč dodana vrednost na ravni podjetja; reorganizacija sistema davčnih olajšav za jug države; olajšave za solidarnostne pogodbe; obremenitev nadurnega dela, ki naj postane nevladljivo tako za delavca kot za podjetje.

V Italiji vlada nepojmljiva zmeda med delom, poklicnim usposabljanjem in podporami: številne službe so le oblika državne podpore, ki se daje večinoma po klientelarni poti, medtem ko so mase brezposelnih razdeljene na kategorije z neverjetnimi razlikami v podpori (dopolnilna blagajna velikih industrij in malih podjetij, mladi v iskanju prve zaposlitve). Poklicno usposabljanje često prikriva iskoriščanje mladih za najmanj kvalificirana dela. To področje zahteva nujno preureditev, kjer **naj bosta delo in usposabljanje resnično to, podpora brezposelnim pa pravična za vse.** V naših predlogih se zavzemamo za zvišanje prispevka brezposelnim na 50% dohodka sezonskih delavcev, kjer se pogoji nastavijo tako, da bo delavec za prijavo de-

la na črno močno stimuliran. Za mlade v iskanju prve zaposlitve z nizkimi družinskimi dohodki predlagamo prispevek v višini ene četrtine srednje plače v industriji, ki naj se začne izplačevati eno leto po vpisu v sezname in se postopoma niža do prekinitve v roku treh let. Ta reforma bi se lahko finansirala sama, če bi bila dovolj močna stimulacija za prijavo dela na črno, za katero bi podjetja morala plačati dajatve.

KPI odločno nasprotuje načrtu za preureditev dopolnilne blagajne, če jih ne spremlja istočasna reforma struktur za zaposlovanje, poklicno usposabljanje in mobilnost. **Dopolnilna blagajna mora zopet postati sredstvo za zaščito delavcev v izrednih pogojih krize** podjetja in preusmerjanja proizvodnje, ne pa biti, kot danes je, normalen pojav. Isto velja za predčasno upokožitev, ki se lahko nadomesti z drugimi oblikami, kot so skrajšanje delovnega časa in druge.

Politika dela se mora poenotiti z združitvijo vseh zakonov, ki so bili za posamezne sektorje sprejeti nekoordinirano v zadnjem času, v okviru organskega programa. Najbolj negativen je na tem področju odvzem pristojnosti uradom za delo, ki ga postopoma izvaja vlada, ne da bi ga nadomestila z novo demokratično strukturo, kar poraja predvsem na jugu še močnejši privatni in mafijsko-kamoriistični pritisk na tržišče dela.

Neučinkovitost dosedanjih ukrepov potrjuje triletni načrt ministrstva za delo, ki predvideva investicije za 7.500 milijard ob še povečani brezposelnosti.

Odločilni vzvod politike dela mora biti nov sistem permanentnega izobraževanja in usposabljanja. Globoko je treba reformirati sistem poklicnega usposabljanja s posebnimi programi po sektorjih, ki naj združujejo potrebo po široki splošni izobrazbi in specializiranim tehnološkem znanju. Obenem je nujno spremeniti pogodbe za usposabljanje pri delu, za katerimi se danes skrivajo sramotni sistemi iskoriščanja mladih in dodatne brezposelnosti (s 40 odstotnimi stroški podjetja krijejo stalna delovna mesta). V okviru poklicnega usposabljanja je treba tudi rešiti današnje izredno negativno stanje v odnosu do žensk.

Pri reševanju zaposlitvenih proble-

mov, ki jih poraja tehnološki razvoj, je po mnenju KPI bistvene važnosti skrajšanje delovnega časa. Zato KPI podpira zahteve sindikatov za postopno skrajšanje urnika za dve uri v prihodnjih treh letih, v perspektivi 35 ur, ki je strateški cilj evropskega sindikalnega gibanja.

Strajšanje delovnega časa je vprašanje razvoja družbe in kulture, ki naj spremeni pomen dela in organizacijo družbe. Temu gre dodati še potrebo po gibljivem urniku, seveda s potrebno zaščito potreb proizvodnega procesa in svobode izbire delavca. Ta važna cilja delavskega gibanja bi povzročila spremembo organizacije celotne družbe, saj bi postavila pod vprašaj celotno topo in posplošeno shemo delitve med delovnim in prostim časom, praznične dneve, urnike trgovin, uradov, trgov.

Skrajšanje delovnega časa je tako obenem cilj razvoja družbe in sredstvo za povečanje zaposlenosti, je nova oblika boja delavskega gibanja za spremembo vloge dela od tržnega blaga na subjekt, ki pogojuje tržišče.

Okrog teh ciljev boja za delo, ki ni samo sindikalni boj, temveč politični in idealni, se moramo komunisti in vse napredne sile združiti v masovno gibanje, posebno v tem trenutku, ko se deset milijonov delavcev bori za nove pogodbe in ko vlada s finančnim zakonom odloča o politiki države.

(Izveček uredništva)

Zaradi tehničnih problemov v tiskarni smo morali preskočiti en teden v izhajanju Dela. Bralcem se oprostimo in prosimo za razumevanje.

DAROVI IN PRISPEVKI

Namesto cvetja na grob Marija Vidua prispeva tovariš Mennucci Rado z Opčin L. 15.000 v sklad Dela.

Ob 10. obletnici smrti nepozabne žene Štefanije daruje tovariš Pirc Alojz L. 50.000 za sklad Dela.

V spomin na moža Antona ob obletnici smrti prispeva Gerlane Bogomila s Proseka L. 15.000 za sklad Dela.

Miro in Lida Žerjal iz Boljunca št. 133 darujeta L. 10.000 za Zvezo borcev Boljunec v počastitev spomina tovariša Danila Žerjala, L. 10.000 za KD «F. Prešeren» v spomin na Ano Bolčič in L. 10.000 za sklad Dela v spomin na Bernardo Zobec.

Ob poravnavi naročnine prispeva tovariš Trampuž Franc iz Šempolaja L. 4.000 v sklad Dela.